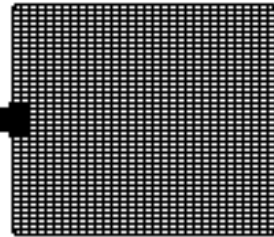

Contactorgaan van de sectie Diptera van
de Nederlandse Entomologische Vereniging

Zweefvliegen rond Zwolle 1983 - 1996, met enkele kanttekeningen

door Willem Hurkmans

Inleiding

Naar aanleiding van de indertijd gesignaleerde achteruitgang van het landschap in het Zwolse buitengebied (d.w.z. het deel van de gemeente buiten de bebouwde kom) heeft de gemeente Zwolle een Landschapsbeheersplan (LBP) op laten stellen. Dit plan, in 1983 en 1984 in delen verschenen, is opgesteld om een einde te maken aan de achteruitgang van het buitengebied en om herstel en verbetering van natuurwaarden mogelijk te maken.

De geconstateerde achteruitgang was schrikbarend: figuur 1 toont een vergelijking tussen het bosbestand in 1950 en dat in 1982, in een klein deel van het buitengebied. Het getoonde verlies aan houtwallen, hagen en stukjes bos is representatief voor de rest van het buitengebied over deze periode. Helaas is, door stadsuitbreiding van Zwolle en landbouwkundige maatregelen, deze achteruitgang nog steeds gaande.

Om de ontwikkelingen in het milieu en het effect van het gevoerde beheer te volgen, en om te bepalen welke beheersmaatregelen wenselijk zijn, is in 1983 begonnen met een onderzoek naar zweefvliegen. Zweefvliegen hebben een grote waarde als indicator voor de milieumomstandigheden (o.a. Bankowska, 1980, Van der Goot, 1986, 1989, Verlinden & Decler, 1987, Verlinden, 1991).

Materiaal & methoden

Het onderzoek bestrijkt het gehele buitengebied van Zwolle vanaf 1983 tot heden. Onderzocht werden alle in gemeente-eigendom zijnde terreinen in het buitengebied, zowel bossen als open gebieden. In dit artikel wordt voornamelijk op de bosgebieden ingegaan. Jaarlijks zijn alle meer belangrijke boselementen rondom Zwolle systematisch doorzocht. Per element vonden in sommige jaren, afhankelijk van het weer, tot 60 vangstbezoeken per terrein per seizoen plaats. Ook de

open terreinen werden systematisch afgezocht, maar het aantal bezoeken per seizoen was lager, tot maximaal 30. Gevangen werd met een handnet en door te slepen door de vegetatie; de eerste inspectie vond meestal (bij goed weer) rond 15 maart plaats, de laatste eind oktober. Figuur 2 toont de ligging van de verschillende genoemde locaties.

Ik heb het niet exact bijgehouden, maar tot nu toe zijn voor dit onderzoek ca. 6000 zweefvliegen verzameld. De meeste zijn in de loop der tijd aan het Zoölogisch Museum in Amsterdam gegeven. Het Natuurmuseum West-Overijssel bezit een ander deel van deze dieren. Verder is een aantal exemplaren in de collecties van Jan Lucas en Bob van Aartsen opgenomen, terwijl ik zelf een kleine referentiecollectie heb aangehouden.

Resultaten

In totaal werden in Zwolle tot nog toe 137 soorten Zweefvliegen verzameld. Hierbij is het verschil tussen de open gebieden en de bossen opvallend: de bossen zijn veel soortenrijker dan de open ruimten. Gedurende de onderzoeksperiode zijn elk jaar opnieuw niet al eerder gesignaleerde soorten gevangen. Nieuw in 1996, na 13 jaar onderzoek: *Temnostoma vespiforme*, *Brachyopa bicolor* en *Merodon avidus*, hetgeen aantoont dat het volhouden van een inventarisatie over een lange periode lonend is.

Bosfauna

Met name de bossen op rivierklei langs IJssel en Vecht zijn soortenrijk; dit houdt verband met de grote variatie en voedselrijkdom. In de vochtige bosfragmenten Het Engelse Werk, Windesheim en Zandhove komen veel (resp. 72, 107 en 128) en ook interessante soorten voor, onder andere (EW=Engelse Werk, Wi=Windesheim, Za=Zandhove):

Leucozona lucorum (L.) (Wi, Za)
Dasyrphus tricinctus (Fallen) (EW, Wi, Za; lijkt snel zeldzamer te worden)
Doros conopseus Fabr. (Za, 15.vi.1992)
Neocnemododon latitarsis (Egger) (Za)
Cheilisia cynocephala Loew (Za)
Cheilisia semifasciata Becker (EW)
Ferdinandea cuprea (Scopoli) (EW, Za)
Brachyopa bicolor Fallen (Wi; in 1996 in groot aantal op fluitekruid midden in het bos)
Sphegina clunipes (Fallen) (Wi, Za)
Sphegina sibirica Stack. (Za; een grote invasie in 1992, daarna sporadisch te vinden)
Volucella bombylans (L.) (Wi, Za)
Xylota sylvarum (L.) (Wi, Za)
Xylota xanthocnema Collin (Wi)
Brachypalpoides lentus (Mg.) (Wi, Za)
Brachypalpus laphriformis (Fallen) (Za)
Temnostoma bombylans (Fabr.) (Wi, Za; in Windesheim de laatste jaren in honderden exemplaren)
Temnostoma vespiforme (L.) (Wi)
Criorhina asilica Fallen (Za)
Criorhina berberina (Fabr.) (EW, Wi, Za)
Criorhina ranunculi (Panzer) (Za)
Criorhina pachymera Egger (Wi)
Criorhina spec. (een door Bob van Aartsen en mij nog nader te onderzoeken soort die volgens ons nieuw is voor de wetenschap!)
Ceriana conopsoides (L.) (Za)
Merodon avidus (Rossi) (Wi; in juni 1996 2 ♂♂ en een ♀)
Parhelophilus frutetorum (Fabr.) (Za)

Voor een belangrijk deel behoren deze soorten tot de groep van terrestrische saprofagen (o.m. onderscheiden door Bankowska, 1980). Ze zijn karakteristiek voor voedselrijk bos.

In de zeer natte, voedselrijke bossen langs het Zwarte water en de Overijsselse Vecht zijn minder spectaculaire, maar toch rijke zweefvliegenfauna's gevonden, met o.a. *Sericomyia silentis* (Harris), *Pyrophaena granditarsa* Förster, *Xylota florum* (Fabr.) en diverse *Chrysotoxum*-soorten.

In de overige bossen van de gemeente, die voor een groot deel met dezelfde intensiteit doorzocht zijn, en in die buiten Zwolle (Hattem, Dalfsen, Heino) werd een veel armere fauna gevonden, samenhangend met de armere flora van bossen op zandgrond, met onder meer *Didea alneti* (Fallen), *D. annulipes* (Zett.), *Heringia heringi* (Zett.) en *Paragus haemorrhous* (Mg.). Deze soorten zijn vaak zeldzaam (op lokaal niveau) of alleen plaatselijk algemeen, maar lijken zich van het bostype weinig aan te trekken. Ze komen ook in de voedselrijke bossen wel voor. Het vinden van een soort als *Didea alneti* geeft trouwens aan dat de intensiteit van inventariseren voldoende is geweest om deze niet

gewone soort te vangen. Deze overige bossen, zoals die bij Soeslo, Boswijk en met name het Erfgenamenbos hebben bovendien een nogal droog karakter, waardoor ze voor de zweefvliegen minder geschikte milieus opleveren. De soortenaantallen zijn laag, veelal 35 tot 50 soorten voor de best bemonsterde bossen. Hierin werd in de loop van de inventarisatieperiode geen verandering vastgesteld.

Fauna van open terrein

In de open gebieden wordt over het algemeen een verarmde zweefvliegenfauna gevonden. Hier kwamen rond 1985 nog interessante soorten voor als *Criorhina berberina*, *Chrysotoxum cautum* (Harris), *Brachypalpoides lentus* en *Xanthogramma pedissequum* (Harris). Deze soorten zijn in de loop van de inventarisatieperiode, samenvallend met achteruitgang van meidoornhagen, uit grote gebieden verdwenen. Omdat het gemeentelijk beleid niet specifiek op het stimuleren van de meidoornhaagcultuur gericht is geweest, is het landschap van een coulissenlandschap veranderd in een grote vlakte van weilanden, waarin insecten blijkbaar moeilijk kunnen overleven. In open terrein zijn de soortenaantallen laag, circa 35 soorten in de meest intensief bemonsterde delen, in enkele moerassen iets hoger, tot 44 soorten in het Zwolse deel van Polder Mastenbroek (een enorm groot gebied dat als een eenheid is beschouwd).

De invloed van verdroging

Reichwein (1996) meldt dat soorten van moerasmilieus sterk achteruitgaan. In het Zwolse heb ik dat niet kunnen vaststellen. Alleen *Pyrophaena granditarsa* is de laatste jaren niet meer gevangen, maar deze soort is voorheen ook soms jaren achtereen niet gevonden. De fauna van vochtige weiden daarentegen is wel sterk verarmd. De sterke bemaling van de landbouwgronden heeft een daling van het grondwaterpeil veroorzaakt, waardoor een aantal vroeger heel gewone soorten niet meer voorkomen. Uit de Molenpolder oostelijk van het landgoed Windesheim zijn vochtminnende soorten als *Pyrophaena granditarsa*, *Lejogaster splendida* (Mg.) en *Neoascia interrupta* (Mg.) verdwenen, terwijl soorten als *Helophilus trivittatus* (Fabr.), *Anasimyia lineata* (Fabr.) en *Tropidia scita* (Harris) sterk achteruitgegaan zijn. Ook op andere plaatsen is een verdroging merkbaar. De kletsnatte bossen en moerassen langs IJssel en Vecht zijn echter nauwelijks beïnvloed, en de bijzondere soorten zijn daar nog steeds te vinden.

Effecten van verandering van het landschap

Voedselrijke, vochtige bossen zijn in het oosten van Nederland tamelijk zeldzaam. Deels is dat te wijten aan verdroging, maar daarnaast speelt ook het landgebruik een belangrijke rol. De betere kleigronden, met name langs de IJssel, zijn vrijwel overal in gebruik als landbouwgrond. De daar vroeger wel aanwezige voedselrijke, vochtige houtwallen, grienden, meidoornhagen, hakhoutbosjes en smalle bosstroken zijn inmiddels verdwenen door rationalisering van de landbouw. Hierdoor heeft het landschap een veel kaler karakter gekregen dan voorheen: de elementen die vroeger de grotere bospercelen verbonden zijn verdwenen, terwijl ook sommige grote stukken bos zelf gekapt zijn. Boomgaarden, vroeger in dit gebied algemeen, zijn bijna overal verdwenen. Het microklimaat is hierdoor sterk veranderd. Daardoor is de zweefvliegfauna in grote delen van het landschap sterk verarmd. Door de verarming van het landschap heeft dus een inkrimping van het areaal van vele soorten plaatsgevonden.

Effecten van bewust natuurbeheer

De soortenrijkdom in sommige boselementen is deels te verklaren doordat deze op voedselrijke, vochtige gronden gelegen zijn. Een andere factor die bijgedragen heeft aan de rijkdom is het door de gemeente Zwolle gevoerde beheer. Dit beheer, ingesteld naar aanleiding van voorstellen die in het Landschapsbeheersplan Zwolle zijn gedaan, heeft op verschillende plaatsen geleid tot een zeer diverse zweefvliegfauna. Belangrijke maatregelen hierbij zijn geweest het laten liggen van omgevallen of scheefhangende bomen en het door takkebossen of boomstammen beperken van de toegankelijkheid. Op sommige plaatsen is door het verslepen en opeenhopen van gekapte struiken een mozaïekvormig patroon van afwisselend meer en minder ruige vegetatie ontstaan. Deze schepping van variatie heeft (in samenhang met andere randvoorwaarden) geleid tot de vestiging van soorten als *Leucozona lucorum*, *Brachypalpus laphriformis*, *Ferdinanda cuprea* en *Criorhina berberina* in bossen waar deze soorten eerder niet vastgesteld waren. Op sommige plaatsen is daling van het grondwaterpeil tegengegaan, wat ook een rijke fauna oplevert: een klein, vrij jong, maar kletsnat moerasbosje bij Westerveld herbergde 46 soorten op een oppervlak van 0,5 ha.

Ook terugkoppeling van de inventarisatiegegevens met het beheer heeft een rol gespeeld. Op grond van de gevonden soorten en wat daarvan bekend was, zijn sommige plaatsen ruig gelaten en heeft men op oude stronken Braam en Gewone Vlier laten opslaan, met daartussen een mozaïek van ruigtkruiden, dat gefaseerd

teruggesnoeid of gemaaid wordt over een aantal jaren. Dit heeft de populaties van m.n. *Xylota sylvarum*, *Epistrophe eligans* (Harris) en *Cheilisia albipila* Mg. sterk doen groeien. Op andere plaatsen waar selectief gerooid is, heeft men de voor de entomofauna gunstige boompjes laten staan, ofwel een wat meer algemene verruiging van het bos toegelaten. Dit laatste blijkt voor onder meer *Criorhina berberina* zeer gunstig.

Zandhove

Zandhove, een landgoed in Engelse stijl aangelegd, kon gecontroleerd 'verwilderen'. Het merendeel van dit landgoed bestaat uit loofbos, deels puur eikenbos. Er groeien grote coniferen bijeen, en er is een vijver met overgang naar moeras. Verschillende loofbospercelen met redelijk grote oppervlakten aan rijke ondergroei worden afgewisseld met niet te open zônes waarin op oude boomstronken vlier- en braamstruiken staan. Deze combinatie van biotopen levert een zeer diverse fauna op met bijna 130 soorten zweefvliegen op ongeveer 3 ha. Helaas heeft dit landgoed momenteel sterk te lijden onder de oprukkende bebouwing van Zwolle-zuid, dat er nu vrijwel omheen gebouwd is.

Windesheim

Windesheim is een landgoed 8 km ten zuiden van Zwolle, rondom een in de tweede wereldoorlog verwoest landhuis. Het bijzondere is dat het landgoed op rijke, kalkhoudende kleigrond ligt en dat plaatselijk kwel optreedt (de IJssel ligt op minder dan 1 km afstand). Bovendien sluit het landgoed aan bij een tichelgatengebied, beheerd door Natuur- en faunabeheer (voormalig Staatsbosbeheer). De avifauna en flora zijn bijzonder, zodat het aantreffen van een rijke insectenfauna wel voor de hand lag, maar toch niet in die mate als nu gevonden is. Uitwisseling van populaties tussen Windesheim en Zandhove onderling moet geen probleem zijn, in het tussenliggend gebied zijn diverse noord-zuid lopende boselementen, de onderlinge, hemelsbrede afstand is ca. 3 kilometer.

Districten

Bij de indeling van de districten voor de verspreiding van zweefvliegen in Nederland, zoals o.m. toegepast door Van der Goot (1981) en Barendregt (1991) wordt een scherpe grens tussen de diverse gebieden aangegeven. Deze indeling blijkt in de praktijk echter niet altijd goed toepasbaar. Veel typische "binnenland" soorten zijn in de omgeving van Zwolle, die volgens de kaartjes tot het kustgebied wordt gerekend, algemeen. Ook op andere plaatsen zijn er dergelijke situaties (het Gooi,

Gaasterland). De indeling in districten in een zo klein land als Nederland blijkt een aantal uitzonderingen op te leveren, waardoor men zich moet afvragen of deze indeling niet bijgesteld moet worden.

Hoe zeldzaam zijn 'zeldzame' soorten?

Reichwein (1996) vermeldt in zijn artikel een lijst van ca. 40 soorten die tussen ca. 1950 en nu sterk afgenomen zijn. Hierbij worden ook twee *Merodon*- en twee *Microdon*-soorten genoemd. Uit de literatuur blijkt echter dat deze soorten in Nederland waarschijnlijk nooit algemeen zijn geweest. Hurkmans & De Goffau (1995) geven voor *Merodon avidus* slechts 3 waarnemingen op, waarvan een literatuuropgave uit de vorige eeuw; van *M. rufus* is me slechts één enkel exemplaar bekend. Dat ik, na 15 jaar naarstig speuren dit jaar eindelijk 3 exemplaren van *M. avidus* heb gevangen ligt er waarschijnlijk ook aan dat ik ondertussen een specifiek *Merodon*-zoekbeeld heb. Specifiek zoeken kan ook bij de *Microdon*-soorten vrucht afwerpen. Hiernaast speelt bij dieren met een dergelijk lage trefkans het toeval een grote rol. Naarmate er intensiever wordt verzameld neemt de trefkans lineair toe. Door Verlinden (1991) wordt bijvoorbeeld *Epistrophe leiophtalma* Schiner & Egger voor de Belgische fauna niet opgegeven (de discussie hierover heeft lang gespeeld). Toen was hem echter nog niet bekend dat ik de soort in 1987 in de Ardennen had gevangen; het exemplaar staat inmiddels in Brussel. Van Jan Lucas weet ik dat ook hij een aantal Belgische exemplaren heeft verzameld van soorten die daarvoor onbekend of uitgestorven gewaand werden. Dit is ten dele een kwestie van gewoon veel vangen op (hopelijk) de juiste plaatsen. Zie ook de toch grote oogst aan soorten nieuw voor de Nederlandse fauna, de afgelopen twintig jaar.

Is er wel sprake van een zich uitbreidend areaal?

Met de conclusie van Reichwein (1996) dat door een veranderd bosbeheer veel meer soorten een kans krijgen, kan ik het gezien mijn resultaten volledig eens zijn. Wat ik me echter afvraag is hoe soorten die 20 jaar geleden vrijwel alleen in zuid-Limburg te vinden waren, de omgeving van Zwolle hebben bereikt, zeker gezien de verarming van het tussenliggend landschap. Vele van de in de Zwolse bosfragmenten voorkomende zweefvliegen zijn in het omliggende gebied niet gevonden. De dichtstbijzijnde bekende vindplaatsen liggen soms tientallen kilometers verwijderd, op de Veluwe, in Twente en de Achterhoek, soms zelfs nog verder. Langs de IJssel liggen op veel plaatsen nog

kleinere en soms ook grotere bossen die als verbindend element zouden kunnen dienen bij de verspreiding van de soorten. Veel van de daar oorspronkelijk tussenin gelegen bosclementen zijn echter verdwenen, waardoor vooral voor de wat slechtere vliegers barrières ontstaan. Ook is naar mijn weten is de populatie van deze soorten in Zuid-Limburg niet bijzonder toegenomen.

De huidige verspreiding van bossoorten is ook te verklaren als we aannemen dat uit het oorspronkelijk bestand van geschikte lokaties voor deze soorten steeds meer lokaties door biotoopvernietiging zijn weggevalen: de verspreiding is dan als een echte disjuncte "relict" verspreiding aan te merken. Het nu aantreffen zou dan slechts duiden op het weer toenemen van populaties door beter beheer; populaties die er steeds geweest zijn, maar met een zo lage dichtheid dat ze steeds onopgemerkt bleven.

In dit verband is de vraag hoe een soort als *Merodon avidus* hier terecht is gekomen interessant. Deze soort is een goede vlieger en zeker niet makkelijk te vangen. Bovendien vliegen beide sexen vaak vrij laag door de vegetatie, zodat *M. avidus* in het veld niet erg opvalt, tenminste op plaatsen met dichte begroeiing. In zuid-Europa (Italië, Griekenland, Turkije) vliegt deze soort in heel andere biotopen dan in Nederland: stenige rotshellingen en moerassen met tamelijk open begroeiing, veel Umbelliferen en Euphorbia (Hurkmans 1988, Hurkmans & Hayat, in prep.). In Turkije vind je de soort ook op uitgesproken ruderaal plaatsen, bijvoorbeeld zonnend op de bladeren van *Urtica dioica* L. In midden-Frankrijk echter lijkt de biotoop van daar gevonden populaties van *M. avidus* op die in Zwolle: wat ruige weilandjes in of tussen bossen.

Siberische invasie

Sphegina sibirica bleek begin juni 1992 op 2 plaatsen (totaal 48 ♂♂, 1 ♀) tegelijk in Zandhove verzameld te zijn samen met *S. clunipes* Fallen, bij warm, broeierig weer. De soorten vlogen in de uit Zevenblad (*Aegopodium podagraria* L.), Framboos (*Rubus idaeus* L.), Groot en Klein Springzaad (*Impatiens noli-tangere* L. en *I. parviflora* DC.) en Kleefkruid (*Galium aparine* L.) bestaande kruidlaag. Stromend water is in de wijde omgeving niet voorhanden, stilstaand water op ca. 100 meter afstand, maar bij het water werden de *Sphegina*-soorten niet gevangen. Het bos ter plaatse is enigszins opgehouden; de kruidlaag zet zich in het aangrenzende bos voort. In ditzelfde biotoop werden eerder *Temnostoma bombylans* en *Ceriana conopsoides* verzameld. Van der Ent & Jansen (1990) geven aan dat *S. sibirica* minder kritisch zou zijn ten aanzien van zijn biotoop dan *S. clunipes*. Ook deze laatste soort is echter niet, zoals wel wordt aangenomen, strikt gebonden aan bronmoerasjes en de oevers van beekjes. *S. clunipes*

blijkt ook in koel, vochtig, voedselrijk bos voor te komen (de geciteerde vangsten; mond. med. J. Lucas en B. Brugge).

Dankwoord

Graag wil ik Volkert van der Goot, Bob van Aartsen, Jan Lucas, Tom Beylen, Piet Bremer, Ben Brugge, Peter van Dam, Lieuwe Dijkstra, Gerrit Gerritsen, Gijs Den Hollander, Leen de Kleine, Lody Kragt, Ton van der Lichte, Bart Achterkamp, N.J.N.-afdeling Zwolle, Marijke Wester en alle anderen die van hun interesse voor het onderzoek van zweefvliegen in Zwolle hebben blij gegeven, hartelijk bedanken voor hun interesse, bijdragen en commentaren.

Literatuur

- Bankowska, R., 1980. Fly communities of the family Syrphidae in natural and anthropogenic habitats of Poland. -- *Memorabilia Zool.* 33: 3 - 93.
- Barendregt, A., 1991. Zweefvliegtabel (8e druk): 1 - 92. Jeugdbondsuitgeverij, 's-Graveland.
- Ent, L.J. van der & P.A. Jansen, 1990. *Sphegina sibirica* nieuw voor de Nederlandse fauna (Diptera: Syrphidae). -- *Ent. Ber., Amst.* 50 (2): 13 - 14.
- Goot, V.S. van der, 1981. De Zweefvliegen van Noordwest - Europa en Europees Rusland, in het bijzonder van de Benelux. -- *Bibl. K. Ned. Natuurh. Veren.* nr. 32: 1 - 275.
- Goot, V.S. van der, 1986. Zweefvliegen in kleur, tevens aanvulling op het Zweefvliegenboek. -- *Bibl. K. Ned. Natuurh. Veren.* nr. 32a: 1 - 40.
- Goot, V.S. van der, 1989. Zweefvliegen, veldgids 1: 1 - 52. Stichting Uitgeverij K. Ned. Natuurh. Veren. i. s. m. Jeugdbondsuitgeverij, Utrecht.
- Hurkmans, W., 1984. Landschaps-beheersplan deel 1a: 1 - 217. Gemeente Zwolle.
- Hurkmans, W., 1988. Ethology and ecology of *Merodon* in Turkey. *Ent. Ber., Amst.* (48): 107 - 114.
- Hurkmans, W. & L. De Goffau, 1995. Het geslacht *Merodon* in Nederland: Phytosanitaire, ethologischje, ecologische en systematische aspecten (Diptera: Syrphidae). *Ent. Ber., Amst.* (55): 21 - 29.
- Hurkmans, W. & R. Hayat, in prep. Ethology and ecology of *Merodon* (Diptera: Syrphidae) in Turkey II with descriptions of new species and some notes on other Syrphid flies.
- Reichwein, J., 1996. Veranderingen van de zweefvliegfauna in Nederland. *De Vliegemepper* 5 (1): 11 - 12.
- Verlinden, L., 1991. Fauna van België: Zweefvliegen (Syrphidae): 1 - 298. Kon. Belg. Inst. Natuurwet. Brussel.
- Verlinden, L. & K. Decler, 1987. The Hoverflies (Diptera, Syrphidae) of Belgium and their faunistics: Frequency, Distribution, Phenology. -- *Studiedoc. Kon. Belg. Inst. Natuurwet.* 39: 1 - 170.

Adres van de auteur:
Staatsmanlaan 52
8014 PS Zwolle

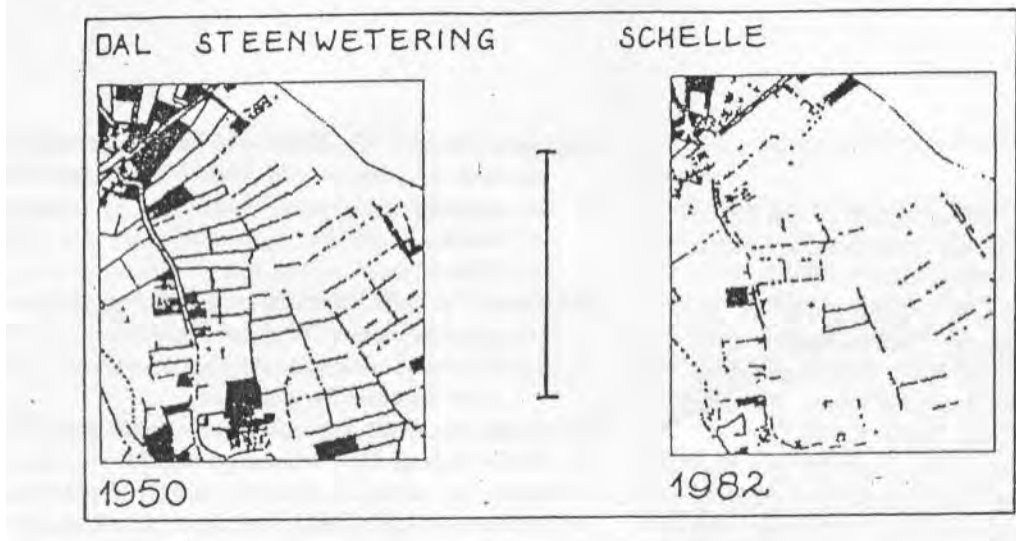

Fig. 1. Overzicht van het dal van de Steenwetering. Links situatie in 1950, rechts die in 1982. De lengtestreep geeft 1 km aan. Bos en hagen met zwart aangegeven. Bewerkt naar Landschapsbeheersplan Zwolle.

Fig. 2. Ligging van enkele van de genoemde elementen. Lengtestreep geeft 1 km aan. 1: Windesheim (Landgoed en Molenpolder); 3: Zandhove; 4: Engelse Werk; 7: Het kleine, kletsnatte soortenrijke bosje bij Westerveld; 12: Boswijk; 13: Soeslo; 14: Erfgenamenbos. Bewerkt naar Landschapsbeheersplan Zwolle.

Eristalis picea, *Eristalis rupium* en *Eristalis vitripennis* revisited

door Mark van Veen en Theo Zeegers

Inleiding

In Vliegenmepper 2 (1992) gaven wij een overzicht van de kennis omtrent de soorten *Eristalis picea* en *E. rupium* op grond van het materiaal dat we gezien hadden. In dit stuk willen we de nu beschikbare kennis samenvatten en bovendien vergelijken met de soort *Eristalis vitripennis*. Van de laatste soort hebben we exemplaren gezien uit Rusland (det. Stackelberg) en exemplaren uit Zweden (leg. en det. Wouter en Jeroen van Steenis). De "soort" *E. fennica*, destijds opgevoerd om lichte exemplaren te beschrijven, zien we nu als lichte vormen van *E. picea*, die overigens wel sterk op *E. vitripennis* lijken.

Kenmerken

Voor het onderscheid tussen *Eristalis picea*, *E. rupium* en *E. vitripennis* en de andere *Eristalis*-soorten is het vooral zaak de kenmerken van de overige *Eristalis*-soorten goed in de gaten te houden, omdat door de grote variatie van de hier gehandelde groep niet alle kenmerken op hoeven gaan.

Meestal zullen de soorten van de *rupium*-groep zich onderscheiden door een combinatie van:

- Een dunne, witte gezichtsbestuiving die een brede zwarte middenstreep vrij laat, die in het geval van *E. picea* en *E. vitripennis* de middenknobbel geheel vrij van bestuiving laat (à la *E. tenax* en *E. pertinax*, maar die verschillen op andere kenmerken duidelijk). Bij *E. rupium* kan de bestuiving op de zijanten van de middenknobbel aanwezig zijn en een smalere middensteep afgrenzen.
- Derde antennelid meestal rossig (à la sommige exemplaren van *E. nemorum*, maar die heeft een heldere vleugel en een smalle zwarte middenstreep op het gezicht; ook à la *E. cryptarum*, maar die heeft vrijwel geheel lichte poten en een kale antenneborstel);
- Vleugel met een zwarte, rechthoekige vlek of een bruine dwarsband (à la *E. horticola*, maar die heeft geheel doffe gele vlekken op de rug van achterlijfssegment 2 en een smalle zwarte middenstreep op het gezicht).

Zoals reeds door Zeegers en Van Veen (1992) besproken behoort (op *E. alpina* na) iedere *Eristalis* met een

gele metatars 3 tot de *rupium*-groep, maar is in onze streken een zwarte metatars 3 regel.

Oproep voor waarnemingen

Momenteel zijn we bezig de faunistiek van *E. picea* in Nederland in kaart te brengen. We hopen begin volgend jaar een artikel aan Entomologische berichten aan te bieden. Indien U Nederlands materiaal uit de *E. rupium*-groep in Uw bezit heeft hebben we voor deze waarnemingen belangstelling. U kunt deze aan Mark van Veen doorgeven (030- 6962687). Het verdient de, dringende, aanbeveling de genitaliën van de mannetjes bij het opzetten uit te klappen, zodat het genitaal zichtbaar wordt.

Tabel

1a	Mannetjes, alleen zeker te determineren op genitaal	2
1b	Vrouwtjes	4
2a	Genitaliën: Achterste gonapophysen aan de top breed afgeplat; flapjes sterk gebogen (fig. 1d, waar de flapjes van onderaf getekend zijn); In de regel de basis van dij 3 voor ¼ licht <i>Eristalis vitripennis</i>	
2b	Genitaliën: Achterste gonapophysen aan de top langwerpig; In de regel slechts de uiterste basis van dij 3 licht gekleurd	3
3a	Genitaliën: flapjes sterk gebogen; achterste gonapophysen aan de top toegespitst (fig. 1b); Vleugelstigma 1-2 maal zo lang als breed (gemeten inclusief omringende aderen); Subcosta vaak tot en met het vleugelstigma geel gekleurd <i>Eristalis picea</i>	
3b	Genitaliën: flapjes zwak gebogen; achterste gonapophysen aan de top meer afgerond (fig. 1a); Vleugelstigma 2-3 maal zo lang als breed (gemeten inclusief omringende aderen); Subcosta vaak ruim voor het vleugelstigma reeds verdonkerd <i>Eristalis rupium</i>	
4a	Achterlijf: rugzijde segment 3 en 4 geheel glimmend, met een afstaande beharing; Vleugelstigma 2-3 maal zo lang als breed; Subcosta vaak ruim voor het stigma verdonkerd <i>Eristalis rupium</i>	

4b Achterlijf: rugzijde segment 3 en 4 met doffe achterranden en vaak ook met doffe voorranden; Vleugel-stigma 1-2 maal zo lang als breed; Subcosta vaak tot en met het vleugelstigma geel **5**

5a Achterlijf: rugzijde segment 3 en 4 afstaand behaard; Vleugelstigma 1-2 maal zo lang als breed; In de regel de basis van dij 3 voor $\frac{1}{4}$ licht gekleurd, maar exemplaren waar dij 3 voor meer dan de helft licht is komen voor

Eristalis picea

5b Achterlijf: rugzijde segment 3 en 4 aanliggend behaard; Vleugelstigma 1-1.5 maal zo lang als breed; In de regel dij 3 basaal voor de helft licht gekleurd; In directe vergelijking met *E. picea* is de oogbehaaring spaarser, korter en lichter. In directe vergelijking met *E. rupium* is de oogbehaaring vooral iets spaarser en lichter.

Eristalis vitripennis

Literatuur

Kanervo E., 1938. Zur Systematik un Phylogenie der westpaläarktischen *Eristalis*-Arten (Dipt. Syrphidae) mit einer Revision derjenigen Finnlands. Annls Univ. Turkuensis. Ser. A 6(4): 1-54.

Zeegers, Th. & M.P. van Veen, 1992. Over de zweefvliegen *Eristalis rupium*, *E. picea* en *E. fennica* in Nederland en België. Vliegenmepper 2: 10-14.

Adres van de auteurs:
 Mark van Veen
 Couwenhoven 42-27
 3703 ED Zeist
 Theo Zeegers
 Weegschaalstraat 207
 7521 CH Enschede

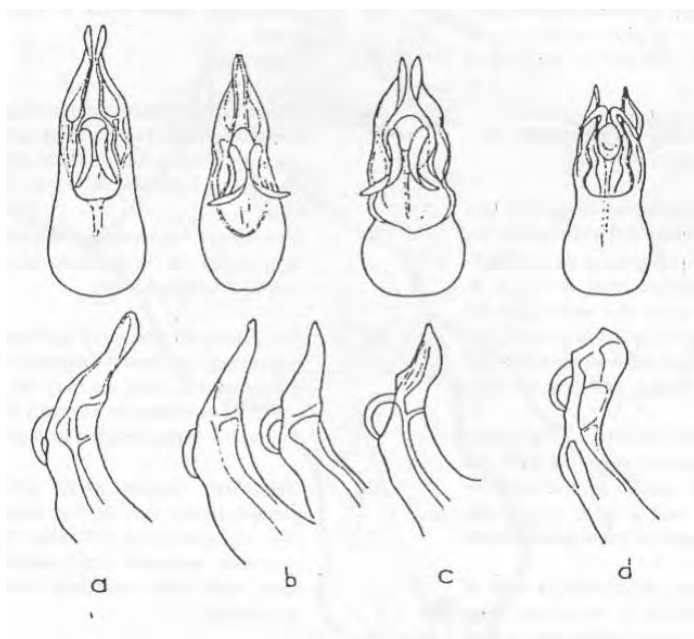

Fig.1. A - *Eristalis rupium*; B - *Eristalis picea*; C - *Eristalis alpina*; D - *Eristalis vitripennis*; (Kanervo, 1938)

Eristalis alpina versus de E. rupium-groep

W. van Steenis

Inleiding

In deze Vliegenmepper bespreken Mark en Theo (de?) drie soorten van de Eristalis rupium-groep. Tijdens het onderzoek dat hieraan vooraf ging heeft Mark ook mijn exemplaren bekeken. Tegelijkertijd heb ik hem een andere Eristalis laten zien, een ♂ uit Luxemburg, dat ik gedetermineerd had als E. alpina. Mark vond het een wat afwijkend exemplaar, maar het leek hem toch te behoren tot E. picea. Dit was natuurlijk een teleurstelling. Daarom heb ik in het ITZ enkele palearctische ♂♂ van E. alpina geleend en deze soort eens vergeleken met mijn eigen materiaal van E. rupium, E. picea, E. vitripennis en het exemplaar uit Luxemburg, mede aan de hand van de tabel van Mark en Theo.

Resultaten

Het eerste wat opviel is dat ♂♂ E. alpina er bepaald onopvallend uitzien. Terwijl de ♀♀ zeer grote zwarte vlekken op de vleugel hebben en een overduidelijk bestoven voorste deel van het borststuk, hebben de ♂♂ een ongevlekte vleugel en weinig bestuiving. Als je ze ziet denk je eerder aan een E. nemorum, alleen is de tars van poot 3 heel erg geel.

Het kenmerk voor E. alpina is de verdikte en kromme dij 3 (alle tabellen). Inderdaad blijkt E. alpina een duidelijk verdikte dij 3 te hebben, tenminste als je ze vergelijkt met andere Eristalis-soorten. Bij E. alpina is de dij ongeveer 2-2,5 keer zo dik als dij 2, terwijl dit bij de andere soorten ongeveer 1,5 keer is. Ook het ♂ uit Luxemburg (Luxemburg, Canton Vianden, Walsdorf, Mt St Nicolas, Tandelerbaach, 79-110/112, alt 350-500m, 16-vii-1994, M. en W. van Steenis) bleek toch tot E. alpina te behoren.

Genitaal-kenmerken

Mark en Theo geven aan dat de ♂♂ van de rupium-groep alleen betrouwbaar zijn te determineren op grond van genitaal-kenmerken. Helaas bleek mij dat de genitalien ook enigszins variabel zijn, en dat de tekeningen van Kanervo, afgebeeld bij het artikel van Mark en Theo, bepaald niet overeenkomen met wat ik gezien heb. Het "flapjes"-kenmerk komt overeen met mijn exemplaren. Het zijaanzicht van de achterste gonapophyzen van E. rupium en E. picea vertoont grote

overeenkomsten. Bij de meeste dieren zit het ongeveer tussen de afgebeelde tekeningen in. Het zijaanzicht van E. vitripennis klopt. Dat van E. alpina heeft wel de knikken op de getekende plek, maar het geheel is ongeveer zo breed als dat van E. vitripennis. Het onderaanzicht van E. alpina en E. vitripennis vertoont grote overeenkomsten. Het is frappant dat E. vitripennis exact de vorm heeft van de tekening van E. alpina, terwijl bij E. alpina de zijkanten veel rechter zijn.

Overige kenmerken

Bij mijn (geringe aantal) dieren bleken bij de ♂♂ nog enkele andere, eenvoudiger waarneembare, kenmerken te vinden, hoewel deze enigszins variabel zijn. De beharing op het borststuk is bij E. rupium geheel oranje, terwijl E. picea en E. vitripennis alleen gele haren hebben. E. alpina heeft lichtgele haren, terwijl achter de dwarsnaad twee kleine groepjes zwarte haren zijn. De lichte beharing op het schildje is bij alle soorten van dezelfde kleur als de beharing op het borststuk. Bij E. picea en E. vitripennis is de voorste helft van het borststuk zwart behaard (soms vooraf gegaan door een smalle strook lichte haren), terwijl E. alpina en E. picea een geheel licht behaard schildje hebben, met soms op het midden enkele slecht waar te nemen zwarte haren. De band op de vleugel is bij E. rupium duidelijk en soms erg donker. Bij E. picea is de band ook duidelijk, maar nooit erg donker. E. alpina heeft vaak een band, maar meestal niet zo duidelijk. E. vitripennis, althans de paar exemplaren die ik heb gezien, hebben helemaal geen vlek of band op de vleugel. Tenslotte is ook bij ♂♂ E. alpina de voorste helft van het borststuk meer bestoven dan de achterste helft. Bij alle andere soorten is het gehele borststuk egaal matig glimmend.

Tenslotte

Over de precieze status van de soorten in deze groep is al vele jaren onduidelijkheid. Jeroen van Steenis vertelde me dat zowel T.R. Nielsen (Noorwegen) als H. Hippen (Zweden) zich uitgebreid in de groep hebben verdiept. Beiden hebben ze het onderscheid tussen de soorten uitgewerkt, het wachten is alleen op een publicatie, en hier hebben ze op het moment niet zoveel tijd voor. Mochten er exemplaren zijn, waar je niet goed uitkomt, dan zijn ze waarschijnlijk wel bereid hier naar te kijken.

Vermeldenswaardige vliegenvangsten in 1996.

door André van Eck

Inleiding

Het lijkt mij wel aardig om het aloude gebruik in Entomologische Berichten, de publicatie van een jaarlijks overzicht van leuke zweefvliegenvangsten, in de Vliegenmepper weer op te pakken. Hopelijk is dit stukje een aardig begin van een nieuwe reeks. Omdat er tegenwoordig meer mensen zweefvliegen vangen, zou de reeks een lang nieuw leven beschoren moeten zijn. Toch?

Winter

De winter was lang dit jaar. De eerste relatief 'warme' dag was 20 maart, met zon bij 13°C. Die dag ving ik één zweefvlieg op bloeiende elzekatjes, want de wilgen deden nog niks, een ♀ *Episyrphus balteatus* (DeGeer). Dit was mijn eerste zweefvlieg in het vrije veld van het jaar, dus werd het lente ... maar nee. Daarna keerde de winter even terug met vrij strenge nachtvorst. Pas na 4 april stegen de temperaturen overdag naar 10°C en meer. Op 5 april ving ik op dezelfde plek als waar ik op 20 maart was, 5 ♀♀ *Episyrphus balteatus* (DeGeer), 4 ♂♂ en 2 ♀♀ *Melangyna lasiophthalma* (Zett.), alle op de eerste wilgekatjes. Dezelfde dag iets verderop in hetzelfde type terrein bovendien een ♀ *Melangyna quadrimaculata* (Verrall).

Ter vergelijking de eerste *Melangyna*-vangsten in 1993 op dezelfde plekken:

Melangyna lasiophthalma: 14-03-1993 2 ♂♂ (15-03 ♂ + ♀)

Melangyna quadrimaculata: 15-03-1993 1 ♀ (19-03 3 ♀♀)

Dit jaar geen vroege waarnemingen van *Meliscaeva auricollis* (Meigen), i.t.t. voorgaande jaren. Later in het jaar trouwens ook niet gevangen; zal wel aan mij liggen?

Vogelkers

Op 26 april, rond Nieuwkerk ten zuiden van Goirle, trokken enkele bloeiende Vogelkersen in een bosrand mijn aandacht. Op dezelfde dag dat de eerste groep van 30 Gierzwaluwen (*Apus apus* (L.)) over Tilburg trok, vond ik hierop o.a. de volgende soorten:

Cheilosia mutabilis (Fallén), 1 ♂; deze soort is in Brabant zeker nog niet vaak gevangen.

Ferdinandea cuprea (Scopoli), 1 ♀.

Parasyrphus malinellus (Collin), 1 ♂. Iets verderop

nog 3 ♂♂ op wilg. Bovendien dit jaar ook elders rond Tilburg gevangen (30-04 ♂ de Kaaistoep; 31-05 ♀ Hilvarenbeek). Delfos (1994) geeft voor Brabant maar enkele opgaves. Een goed jaar?

Eristalis pratorum Meigen, 1 ♀. Delfos (1994) noemt een vangst van Paul Beuk in dezelfde omgeving. Ook deze soort heb ik nog vaker gevangen dit jaar: een dag later in de Brand (zie hieronder) en op 14-06 een ♂ in de bossen van Gorp & Rovert (Goirle).

de Brand

De Brand, bij Udenhout, leverde dit jaar een paar leuke aanvullende waarnemingen op. Dat begon met een ♀ *Eristalis pratorum* Meigen op 27-04. Op dezelfde dag ook een ♂ *Brachyopa pilosa* Collin; deze soort lijkt hier toch algemener dan *B. scutellaris* Rob.-Desv. *Meligramma triangulifera* (Zett.) (1 ♂) werd voor de tweede keer in de Brand gevangen.

Op 19-05 ben ik gewoontegetrouw weer in de hoek met de Gewone esdoorns wezen kijken, maar de bomen bleken al uitgebloeid. Toch probeerden een paar leuke soorten er nog hun geluk: 1 ♂ *Brachyopa scutellaris* Rob.-Desv., 1 ♀ *Temnostoma bombylans* (Fabr.) en, als bevestiging dat het in 1994 geen toevalstreffer was, een ♂ *Criorhina pachymera* Egger. Een andere 'kritische' soort, *Brachypalpus laphriformis* (Fallén) (1 ♂), liet zich op 3 juni verschalken bij een stam van een vers omgezaagde Zomereik.

Overige leuke zweefvliegenwaarnemingen

Brachyopa bicolor (Fallén)

31-05 1 ♂ Haneven, Hilvarenbeek, op sapstroom Am. eik (?). Delfos (1994) vermeldt geen vondst in Noord-Brabant.

Cheilosia grossa (Fallén)

Uit Brabant zijn niet zoveel waarnemingen bekend (Delfos, 1994). Waarschijnlijk wordt deze grote *Cheilosia*, die zo mogelijk nog vroeger vliegt dan *C. albipila* Meigen, juist om die vliegtijd nogal eens gemist in een gebied. In de bossen op de hogere zandgronden bij Tilburg komt de soort in elk geval op enkele plaatsen voor, zoals op 5 april langs het riviertje de 'Oude Ley': een ♂.

Chrysogaster solstitialis (Fallén)

Beslist geen gewone verschijning in deze contreien. Op 10-06 een ♂ in een vochtig gebiedje in Tilburg.

Chrysotoxum festivum (L.)

Lang niet meer gevangen door mij. Op 1 juni echter 1 ♂ en 2 ♀♀ in de Kaaistoep, op Paardebloem.

Didea annulipes (Zett.)

30-04 2 ♀♀ de Kaaistoep, Tilburg

01-06 1 ♀ de Kaaistoep, Tilburg

Het was alweer zes jaar geleden dat ik deze soort voor het laatst ving, in de Brand bij Udenhout.

Eristalis tenax (L.)

Op 6 januari trof ik een levend ♂ aan op mijn balkon.

Op 24 oktober deden zich nog tientallen exemplaren tegoed aan laat bloeiende Speerdistels en St. Janskruid in 'de Kaaistoep' nabij Tilburg. De sexe-verhouding was nagenoeg fifty-fifty. Aangezien vele exemplaren er nog redelijk vers uitzagen, mag je toch veronderstellen dat nogal wat beesten de overwintering zullen halen, zowel ♂♂ als ♀♀. In Barkemeyer (1994) is te zien dat ♂♂ in het najaar mogelijk zelfs in hoger aantal vliegen dan de ♀♀. Torp (1994, blz. 449) noemt enkele bekende gevallen van gezamenlijk overwinteren van ♂ en ♀.

Neoascia floralis (Meigen) (= *annexa* (O.F. Muller))

17-08 1 ♂ Ubbergen. In Nederland alleen bekend van de St. Pietersberg (Barendregt 1991).

Parasyrphus annulatus (Zett.)

31-05 1 ♂ Witte duinen, Hilvarenbeek.

Syrphus nitidifrons Becker

14-06 1 ♀ Gorp & Rovert, Goirle. Delfos (1994) noemt de soort niet, maar Barendregt (1991) wel voor Brabant.

Discussiepunten

Wat zijn de gevolgen van de strenge lange winter geweest voor de Syrphidenwereld?

Wat zijn de gevolgen van de langdurige droogte geweest?

Ik heb bijvoorbeeld maar weinig *Xylota*'s c.s. gezien in Brabant (en elders) dit jaar, terwijl ik toch geregeld in geschikte bossen geweest ben dunkt mij [dit geldt ook voor mij - JvdL]. De eersten pas op 3 juni (*Xylota segnis* (L.) en *Brachypalpoidea lentus* Meigen).

Wat zijn de gevolgen van al die achter ons liggende warme en droge jaren geweest? Profiteren daar soorten als *Cheilosia illustrata*, *Chrysotoxum festivum*, *Didea annulipes*, *Eristalis pratorum*, *Sphaerophoria batava* van?

Andere families

Tephritis bardanae (Schrank): 1 ♀ verzameld op 17-04 in de Abcovense Bosjes, onder de rook van Tilburg. Erg vroege waarneming, normale vliegtijd juni-augustus. Deze mooie vlieg zit op klis, maar van deze planten is

nog niets te bekennen zo vroeg in het jaar, behalve dan de afgestorven resten van het vorige seizoen.

Compsobata femoralis (Meigen): 1 ♂ verzameld op 24-05 en op 07-06 in de Abcovense bosjes. Volgens de jeugdbondstabel van V.S. van der Goot/M. van Veen (1987) (als *Calobata femoralis*) bekend van vier plaatsen in het oosten van Nederland. Hier in aantal. Ook *Compsobata nigricornis* (Zett.) is hier gevangen (♂ 07-06). Ook deze soort is nog niet vaak gevangen, evenwel in de omgeving al aangetoond in de Brand. Spillebeenvliegen zouden dunhuidige insecten aanvallen. Ik zag op 07-06 een ♀ zuigen aan een huidje van een bladluisnymph. Ik kon nergens uit opmaken dat deze vlieg de luis zelf heeft aangevallen. Wellicht zijn het aaseters, profiterend van het werk van de echte bladluisverdelgers.

Literatuur

Barendregt, A., 1991. Zweefvliegtabel, achtste druk. Jeugdbondsuitgeverij, Utrecht.

Barkemeyer, W., 1994. Untersuchung zum Vorkommen der Schwebfliegen in Niedersachsen und Bremen (Diptera: Syrphidae). Naturschutz und Landschaftspflege in Niedersachsen, Heft 31, Hannover.

Delfos, M.J., 1994. De zweefvliegenfauna van Noord-Brabant (Diptera: Syrphidae). Nationaal Natuurhistorisch Museum, Leiden.

Goot, V.S. van der & M. van Veen, 1987. De spillebeenvliegen, wortelvliegen en wolzwevers van Noordwest-Europa, in het bijzonder Nederland. Jeugdbondsuitgeverij, Utrecht.

Torp, E., 1994. Danmarks Svirrefluer (Diptera: Syrphidae). Apollo Books, Stenstrup.

Rariteitjes

Deze keer bijdragen van Ton Veltman (Schimmelpenninckstraat 23, 6904 BN Zevenaar), Jaap van der Linden, Mark van Veen, Theo Zeegers en Wouter van Steenis.

Xanthandrus comtus (Verrall)

Mijn zoon betrok een appartement in de Vondelparkbuurt (Emmaplein) te Amsterdam. Bij het schoonmaakwerk vond ik daar in de vensterbank een mannetje van *Xanthandrus comtus*. De ramen hadden in de voorgaande dagen langdurig open gestaan en toen moet het dier de weg naar binnen gevonden hebben. Het was mooi gaaf en vrij van stof, hoewel de hele omgeving dik onder het stof zat. De datum, 2.IX.1996 mag dus wel als "vangstdatum" worden gebruikt. Een merkwaardige plaats om deze soort te vangen!

Ton Veltman

Temnostoma vespiforme (L.)

Op 6.VI.1996 zag ik aan de rand van een elzebroekbosje in het Nuenens Broek en ♂ van deze soort, (pas) mijn tweede waarneming van deze soort in dat gebied. Zowieso betreffen mijn waarnemingen steeds slechts één exemplaar, zoals ook het ♂ dat ik op 12.VII.1995 ving terwijl het onderzoekend om mij heen vloog op een lichte plek bij een omgevallen boom in het gebied "Sang en Goorkens" bij Mierlo. Dit in tegenstelling tot *T. bombylans*, die vaak in aantal te vinden is.

Jaap van der Linden

Platycheirus occultus

Deze soort blijkt op steeds meer plaatsen op te duiken, nu zelfs bij mijn eigen woonplaats. Op 27.IV.1996 ving ik een ♂ langs een sloot in een gebiedje met vochtige weilanden langs de Dommel ten zuiden van Sint-Michielsgestel. Op 5.IX.1996 vond ik een ♀ in een hoogveenvegetatie langs de rand van een vennetje aan de noordzijde van de Kampina. De soort was in Brabant tot nog toe alleen bekend uit de Brand bij Udenhout.

Jaap van der Linden

Interessante vangsten in het Kennemerduinen.

Op 3 augustus bezochten bij schitterend weer Mark van Veen, Esther van den Heuvel en ondergetekende de Kennemerduinen bij Bloemendaal. Dit leverde verschillende opmerkelijke waarnemingen op.

Gelijk al bij de fietsstalling troffen we grote aantallen boorvliegen op rode bessen van een struik. De struik bleek Rode kamperfoelie en de boorvlieg de Kersenboorvlieg *Rhagoletis cerasi*. De melding van Kabos en van Aarsten (1984) dat naast kersen ook

Kamperfoelie waard zou zijn is ietwat misleidend: de soort zit uitsluitend in Rode Kamperfoelie (niet in gewone) (Séguy, 1934). Rode Kamperfoelie is een niet-klimmende struik die in ons land slechts rond Haarlem, Wassenaar en op enkele plaatsen in Zuid-Limburg verwilderd voorkomt.

Van de familie der Sluipvliegen (Tachinidae) troffen we interessante wantsenparasieten, te weten *Cylindromyia interrupta* en *C. pusilla*. Laatstgenoemde komt al meer dan een eeuw in de duinen voor, maar *C. interrupta* was tot nu toe slechts bekend uit het binnenland en Zuid-Limburg. Maar liefst 3 exemplaren werden gevangen. Ook nieuw voor de duinen is de wantsenparasiet *Gymnosoma nudifrons*. Deze was door Esther al eens gezien in Middenduyn bij Overveen. Daar trof zij ook tot tweemaal toe een mannetje van *Phasia hemiptera*. Al met al de laatste 2 jaar 3 wantsenparasieten nieuw voor de duinen gevonden rond Haarlem. Een trend?

Tenslotte hadden wij het genoeg de zweefvlieg *Cheilosia mutabilis* in aantal aan te treffen, en ook enige exemplaren van *Cheilosia scutellata*. Al met al een zeer geslaagde excursie!

Literatuur:

Kabos, W.J. & B. van Aartsen, 1984. De Nederlandse boorvliegen (Tephritidae) en prachtvliegen (Otitidae), W.M. 163 (K.N.N.V.).

Séguy, E., 1934. Faune de France 28: Diptères (Brachycères), Muscidae Acalypterae et Scatophagidae, Lechevalier, Paris.

Theo Zeegers

Antipalus varipes

Op 31 augustus 1996 werd tijdens een excursie van de Insektenwerkgroep van de KNNV Amsterdam een vrouwtje *Antipalus varipes* (Asilidae) gevangen op de Utrechtse Heuvelrug nabij Driebergen (landgoed Borna, FT570715). De soort is na 1960 niet meer op de Utrechtse Heuvelrug gevangen (Van Veen, 1996. De roofvliegen van Nederland Wet.Med. KNNV 216).

Mark van Veen

Spoorwegemplacement Simpelveld

Op 28 mei 1996 werden tijdens een bezoek aan het spoorwegemplacement van Simpelveld (GS095355) de volgende zweefvliegsoorten gevangen die het vermelden waard zijn: *Brachypalpus laphriformis* (1vr.), *Xanthogramma citrofasciatum*, *Pizella virens* (2 mn.). Een dag eerder, 27/5/96, werden enkele exemplaren van *Micropeza corriogolata* (Micropezidae) gevangen onder hopklaver (*Medicago lupulinus*) nabij Vilt (GS975385). Van der Goot en Van Veen (1988, Spillebeenvliegen, wortelvliegen en wolzwevertabel) vermelden de soort mede uit velden met luzerne, ook een

Roofvliegen op Boekesteijn

Het afgelopen jaar heb ik heel regelmatig een half uur gevangen op de buitenplaats Boekesteijn, aan de rand van het Gooi in de gemeente 's-Graveland (amersfoortcoörd. 137-473). Opmerkelijk is het grote aantal roofvliegen dat ik hier ben tegengekomen.

Boekesteijn is een buitenplaats in de Engelse stijl, met veel bochtige paden en verrassende doorkijkjes. Het merendeel is bosachtig, met veel oude bomen. Het zuiden is een weiland. De overgang tussen bos en weiland bestaat uit een ongeveer 5 m. brede 'helling' met een hoogteverschil van ongeveer 0,5 m. In het zuid-oosten is nog een klein bosje, dat grenst aan een poldersloot. Hier staat een fraai, onbeschaduwd muurtje.

In 1996 heb ik in totaal 9 soorten roofvliegen waargenomen. Dit zijn hoofdzakelijk algemene soorten of soorten die algemeen op zandgrond voorkomen (*Dioctria atricapilla*, *D. hyalipennis*, *Eutolmus rufibarbis*, *Machimus atricapillus*, *M. cingulatus* en *Neoitamus cyanurus*). Ik heb ook enkele waarnemingen gedaan van *Dioctria oelandica*, die sinds 1960 niet meer in het Gooi is waargenomen. Tenslotte zag ik op 2 september, op het bovengenoemde steilkantje, een ♀ *Asilus crabroniformis* (alleen nog midden in het Gooi waargenomen) en een ♀ *Antipalus varipes*. Deze soort was sinds 1960 niet meer op de Utrechtse heuvelrug of het Gooi waargenomen. Het diertje was eitjes aan het afzetten op de grond, waarbij ze haar achterlijf vreemd horizontaal kromde. Later vertelde Theo Zeegers mij dat *A. varipes* bij voorkeur eitjes afzet onder takjes en andere voorwerpen. Blijkbaar was mijn ♀ dat ook aan het doen.

De vraag die deze waarnemingen oproepen is: Weten sommige roofvliegen (evt. onder invloed van de mooie zomers) weer een grotere verspreiding te bewerkstelligen, of is Boekesteijn een bijzonder goed roofvliegen-terrein, waardoor hier nog relictten van de vroeger in het Gooi voorkomende soorten aanwezig zijn?

Wouter van Steenis

Recensies

Die Raupenfliegen (Diptera: Tachinidae) Mitteleuropas: Bestimmungstabellen und Angaben zur Verbreitung und Ökologie der einzelnen Arten. In: *Stuttgarter Beiträge zur Naturkunde 506 (A): 1-170.*

Door Hans-Peter Tschorsnig und Benno Herting.

Overdrukken waren destijds verkrijgbaar bij de uitgever van het tijdschrift, Staatliches Museum für Naturkunde, Rosenstein 1, D-70191, Stuttgart voor rond de DM 30,--.

Liefhebbers van de familie der Sluipvliegen (Tachinidae) hadden het tot nu toe nietal te makkelijk met het herkennen van de soorten. Aan de ene kant hadden zij de beschikking over naoorlogse werken die alle hun beperkingen hadden. Zo bevat de Wetenschappelijke Mededeling van Kabos (1974) geen tabel; behandelt de recentetabel van de Jeugdbondsuitgeverij (Zeegers, 1992) alleen de grotere soorten en is de tabel van Van Emden (1954) niet volledig voor de inheemse fauna. Aan de andere kant konden zij hun geluk beproeven in de complete tabellen van Mesnil in Lindner, zij het alleen met veel doorzettingsvermogen.

Het gat tussen deze twee soorten publicaties wordt nu naadloos opgevuld door de duitstalige tabel van Hans-Peter Tschorsnig en Benno Herting voor Middeneuropa. De tabel claimt alle soorten te bevatten die voorkomen ten noorden van de lijn Loire- Alpentoppen - Hongaarse noordgrens (inclusief de Britse eilanden en Scandinavië). Dit blijkt niet helemaal te kloppen: twee inheemse soorten ontbreken in de tabel (te weten, *Peleteria ruficornis* en *Weberia digramma*). In het totaal worden 591 soorten behandeld.

Het artikel bevat, naast de inleiding en de literatuurlijst, de volgende hoofdstukken: verklaring van de begrippen, tabel tot de genera, tabel tot de subfamilies en tribi, tabel tot de soorten per genus en verspreiding en oecologie van de soorten (inclusief gastheerrelaties). De tabellen worden ondersteund door 291 tekeningen, die in het algemeen sober doch zeer functioneel zijn uitgevoerd.

De tabel tot de genera vind ik aangenaam gebruikersvriendelijk en precies. Doordat de tabel direkt tot de genera leidt (niet via subfamilies en tribi) kunnen allerlei moeilijke kenmerken elegant vermeden worden. Zo zal men lang niet altijd hoeven vast te stellen of het prosternum kaal of behaard is (het beruchte eerste punt in de tabel van Mesnil), en zelfs als men dit niet kan zien is de vlieg meestal nog goed te determineren. De meeste coupletten in de tabel bevatten meer dan een kenmerk, waardoor een verificatie van de keuze veelal mogelijk is. De tabel is in de regel goed te gebruiken met een binoculair met 16 x vergroting. Hoewel

gebruikersvriendelijk, is het dus nadrukkelijk geen veldtabel.

De tabellen tot de soorten per genera ademen dezelfde sfeer van gebruikersvriendelijkheid en precisie. Moeilijke genera als *Phebellia*, *Myxexoristops* en *Carcelia* bleken bij mij in de praktijk goed te voldoen, zelfs met weinig referentie-materiaal. In een aantal gevallen is genitaal-onderzoek nodig en in een klein aantal gevallen geeft men toe het zelf ook niet 100 % precies te weten (*Siphona*, *Gymnosoma*).

In schril contrast hiermee staat de tabel tot de subfamilies en genera, die extra toegevoegd is. Deze is zeer onpraktisch in het gebruik, maar geeft wel een inzicht in de (veronderstelde) fylogenetische verhoudingen. Voor alle duidelijkheid: voor het determineren van genus en soort is deze onpraktische tabel dus niet nodig.

Het laatste hoofdstuk geeft een beknopt overzicht over de verspreiding, vliegtijd, voorkomen, zeldzaamheid en gastheren van de soorten. De verspreiding wordt globaal en per land (inclusief Bundesländer) gegeven. De gastheerrelaties worden niet uitputtend behandeld, hetgeen de overzichtelijkheid zeer ten goede komt (Noctuidae is net zo informatief als 83 soorten uiltjes met naam en toenaam opsommen).

Ik zal niet de recensent gaan uithangen door nu pro forma enkele kritiekpunten (die ik wel heb) op te schrijven. Het moge duidelijk zijn dat mijn oordeel over deze tabel zeer positief is. De tabel is, als gezegd, betrouwbaar en gebruikersvriendelijk. Het is de enige recente tabel voor de Phasiinae en Dexiinae - Dexiini (Lindner werd nooit voltooid voor deze groepen). Bovendien bundelt de tabel veel losgepubliceerde recente inzichten van Herting, Tschorsnig en Richter. Zelf gebruik ik voor inheems materiaal tegenwoordig vrijwel uitsluitend deze tabel, mijn Lindner komt niet vaak de kast meer uit.

Theo Zeegers

Tachinid Flies, Diptera: Tachinidae.

In: *Handbooks for the identification of British Insects, Vol. 10, part 4a(i), 1-170, 440 figuren.*

By Robert Belshaw, 1993.

Royal Entomological Society of London, ISBN 0 901546 81 X

Verkrijgbaar via de Entomologie-speciaalzaken voor rond de fl 70,00.

Voor dezelfde sluipvliegenliefhebber is ook het recent verschenen deeltje in de Handbooks van belang. Uiteraard beperkt dit werk zich tot de soorten die in de Britse Eilanden gevonden zijn. De tabel is daardoor verre van compleet voor Nederland (opgenomen zijn 240 soorten, terwijl er rond de 310 soorten inheems in

ons land zijn).

Na een goed leesbare inleiding over de algemene biologie van de familie volgen de tabellen tot de genera en tot de soorten. De tabellen zijn in het algemeen iets simpeler en soberder van opzet dan in Tschorsnig en Herting. De tabel tot de genera is verre van dichotoom, waardoor er soms drie paden tot hetzelfde punt leiden. Doordat terugverwijzingen ontbreken, vind ik zelf de tabel hierdoor ergerlijk onoverzichtelijk. De tabellen worden ondersteund door zeer functionele schetsmatige tekeningen. Met name minder ervaren gebruikers die moeite hebben met het vinden van de goede borstels zullen hiermede zeer geholpen zijn.

De tabellen tot de soorten zijn ook zo simpel mogelijk gehouden, wel ondersteund door genitaal-kenmerken waar nodig. Zo vind ik *Phryxe heraclei* zonder genitaal-preparaat beter met Belshaw te herkennen dan met Tschorsnig & Herting. Wel vind ik de gedetailleerdheid van de tabellen onevenwichtig te noemen: waar *Siphona* geheel uitgesplitst wordt, ondersteund door vele foto's van genitaliën, worden alle *Gymnosoma*'s (s.s.) onder één soort (*rotundatum*) gerekend. Dat terwijl de afbeelding (fig 220) niet tot *rotundatum* maar tot *nudifrons* behoort. Mocht het model van dit figuur van Britse afkomst zijn, dan kan deze soort aan de Britse lijst worden toegevoegd.

Het tweede deel van het boek wordt ingenomen door verspreidings-, vliegtijd, habitat- en gastheer-gegevens van alle soorten. Zeker de verspreiding en fenologie in een buurland is ook voor ons van belang. Minder overtuigd ben ik van het nut van de lange lijsten gastheergegevens, waardoor men door de bomen het bos uit het oog verliest.

Theo Zeegers

De roofvliegen van Nederland. Door Mark van Veen. Wetenschappelijke Mededeling KNNV 216. Prijs 24,50 (ook voor leden van de NEV), te bestellen door overmaken van bedrag + f 6,= verzendkosten op giro 13028 tnv. KNNV Uitgeverij te Utrecht.

Eindelijk weer een insecten WM bij de KNNV. De tijd dat er jaarlijks twee insecten WM's uitkwamen ligt al weer ver achter ons. Nu lijkt dit al nauwelijks meer haalbaar in vijf jaar! Gelukkig is het dan ook wel een nummer dat er zijn mag. Dus kwaliteit gaat voor de kwantiteit.

Eerder heeft Mark voor de sectie Diptera al een lezing gehouden over het verspreidingsonderzoek en de verschillende regio's die hij daarbij onderscheidde op grond van zijn resultaten. Was ik misschien niet echt overtuigd, nu ik deze tabel rustig heb kunnen doorlezen zijn ook mijn twijfels weggenomen. Ook de link die gelegd wordt naar andere groepen met name vogels

maakt het een stuk overtuigender. Wellicht dat er met de verspreiding van planten nog iets te doen valt? Ik denk daarbij aan het zandviooltje, waarover Eddy Weeda een WM schreef en waarin ook het Centraal Hollands Duindistrict naar voren kwam.

De tabellen bestaan uit genera- en soortstabellen met fraaie tekeningen van o.a. Luc. Verlinden en Ton Veltman.

De tabel is bruikbaar voor Noordwest-Europa en het niet Alpiene deel van Midden-Europa. In Nederland komen 39 soorten voor. Van deze soorten vind je ook verspreidingskaarten en vliegdiagrammen en per soort een bespreking.

Het geheel nodigt echte uit tot het (weer) verzamelen van roofvliegen en om de tabellen te testen. Daarbij valt op dat enkele tekeningen verknipt zijn bij de opmaak van de tabel, b.v. no 14. Wellicht een uitdaging om deze tekening zelf in te vullen en zo de tekentechniek van Verlinden te leren?

Mark merkt bij het verzamelen op dat dit niet echt nodig is omdat veel soorten ook met het blote oog goed op naam te brengen zijn. De vraag is of dit voor alle soorten opgaat en voor alle plekken in Nederland. Hoeveel van de verspreidingsgegevens op waarnemingen gebaseerd zijn heb ik niet kunnen vinden.

In de tabel (of Atlas zoals de auteur het boekje zelf noemt) staan ook kleurenfoto's, waarvan de meeste zeer geslaagd zijn. Daaraan moeten uren van kruipen en sluipen door de diverse fotografen aan vooraf zijn gegaan, omdat roofvliegen alles zien en al snel verstoord zijn.

In de soortbesprekingen komt ook de mate van bedreiging aan de orde. Wellicht dat een totaal impressie van de mate van voor- of achteruitgang de tabel wat bruikbaar had gemaakt voor het natuurbehoud in Nederland. Hetzelfde geldt voor het beheer. Nu staan tal van interessante biologische gegevens die voor het beheer van belang zijn, in de tekst bij de soortbespreking en vergt dus enig zoekwerk.

Ook is de complete naamlijst opgenomen met zelfs de vermelding van een nieuw synoniem voor de wetenschap. In de soortbespreking wordt dit toegelicht, maar het lijkt mij dat dit in een apart artikel nog een onderbouwd moet worden, want zo valt het nauwelijks op.

Kort samengevat een aanwinst voor de Nederlandse Dipterologie en kopen dus!

Ben Brugge

Recente literatuur

door Paul Beuk

Diptera algemeen

Biografisch

Pont, A.C., 1996. Some reflections on the history of systematic dipterology. - *Dipterists Digest, Second Series* 2(1995): 49-70.

Globaal overzicht van de ontwikkeling van de dipterologie gedurende de laatste twee eeuwen, maar ook aantekeningen over de periode voor Linnaeus.

Stark, A., 1995. Zu Leben und Werk des Dipterologen Victor von Röder (1841-1910).- *Studia Dipterologica* 2(1): 130-152.

Biografie en bibliografie van een dipteroloog uit de vorige eeuw met onder andere een lijst van beschreven taxa.

Ecologie

Tóth, S., 1996. Zur Insektenfauna vom Rüss-Spitz (Kanton Zug), 338 m, bei Maschwanden ZH. V. Diptera 2: Stratiomyidae, Tabanidae, Bombyliidae und Conopidae (Waffenfliegen, Bremsen, Wollschweber und Blasenkopffliegen). - *Entomologische Berichte, Luzern* 35: 31-40.

In totaal 16, 10, 1 en 2 soorten van de bovengenoemde families (in dezelfde volgorde), waarbij Allognosta vagans (Loew, 1873) (Stratiomyidae) nieuw voor Zwitserland is.

Faunistiek

Anonymus ['Sander'], 1996. Enkele opvallende vliegenwaarnemingen uit 1995. - *Agrion* 41(1): 20-21.

Waarnemingen van Choerades gilvus (Linnaeus, 1758) en Asilus crabroniformis Linnaeus, 1758 (beide Asilidae), Chrysotoxum festivum (Linnaeus, 1758) en Actophila bombiformis (Fallén, 1810) (beide Syrphidae) en Stratiomys longicornis (Scopoli, 1763) (Stratiomyidae).

Koomen, P., E.J. van Nieuwerkerken & J. Krikken, 1995. Zoölogische diversiteit in Nederland. In: Biodiversiteit in Nederland (E.J. van Nieuwerkerken & A. van Loon, eds): 49-136. Nationaal Natuurhistorisch Museum, Leiden & KNNV Uitgeverij, Utrecht.

Overzicht van de biologische diversiteit van Nederland met daar onder andere ook de Diptera. Opgenomen een tabel met (geschatte) aantallen soorten per familie en een lijst van belangrijke literatuur.

Reemer, M., 1996. Vliegenwaarnemingen in Hillebroek en Groenendaal. - *Agrion* 41(1): 3-11.

Bespreking van vliegen waarnemingen in deze twee gebieden met nadruk op zweefvliegen.

Reichwein, J., 1996. De dagvlinders en zweefvliegen van de Gaume 1991-1994. - *Agrion* 41(2): 3-14.

Behalve zweefvliegen ook nog Tabanidae (dazen), Asilidae (roofvliegen), Conopidae (blaaskopvliegen), Empididae (dansvliegen), Stratiomyidae (wapenvliegen), Tachinidae (sluipvliegen), Rhagionidae (snavelvliegen), Therevidae (viltvlieg) en Bombyliidae (wolzwevers).

Asilidae (roofvliegen)

Tomasovic, G., 1996. Notes sur les Asilidae paléarctique (Diptera, Brachycera, Asilidae) (1-3). - *Bulletin et Annales de la Société Royale Belge d'Entomologie* 132: 161-163.

Eerste melding van Neomochtherus schineri (Egger, 1855) uit Frankrijk, Laphistia erberi (Schiner, 1905) nieuw voor Spanje en synonymisering van Leptogaster gallica Janssens, 1957 met L. subtilis Loew, 1847. Het laatste was overigens al door Mark van Veen in zijn atlas gedaan.

Bibionidae (maartse of zwarte vliegen)

Frouz, J., & V. Šustr, 1996. The impact on drying and wetting of leaf litter on feeding activity of *Bibio pomonae*

(Diptera, Bibionidae) larvae. - *Studia Dipterologica* 3(1): 101-106.

De larven van deze soort ontwikkelen zich langzamer wanneer strooisel uitdroogt en opnieuw vochtig wordt. Mogelijk heeft dit te maken met het uitspoelen van voedingsstoffen bij opnieuw bevochtigen en het verdwijnen van micro-organismen bij verdroging.

Conopidae (blaaskopvliegen)

Schmid-Hempel, R., & P. Schmid-Hempel, 1996. Larval

development of two parasitic flies (Conopidae) in the common host *Bombus pascuorum*. - *Ecological Entomology* 21: 63-70.

Empidoidea m.u.v. Dolichopodidae (dansvliegen)

Chvála, M., 1996. Classification and phylogeny of European *Empis* subgenus *Xanthempis* Bezzi (Diptera, Empididae). - *Studia Dipterologica* 3(1): 3-18.

Overzicht van de Europese soorten van dit subgenus met de beschrijving van vier nieuwe soorten en opdeling van het subgenus in vier soortengroepen. Tevens wordt een tabel gegeven.

Lankreijer, L., 1996. Bruidsprougedrag bij de zilvervlekdansvlieg (*Empis opaca*). - *Agrion* 41(2): 23-26.

Leuke waarneming van een copula van Empis opaca Meigen, 1804, waarbij wilgepluis als 'prooi' dient. Naar aanleiding hiervan enige ideeën over het hoe en waarom van prooien bij de paring.

Hippoboscidae (luisvliegen)

Thiede, W., 1995. Sind Lausfliegen (Hippoboscidae) auf Spechten etwas ungewöhnliches? - *Beiträge zur Naturkunde Niedersachsens* 48: 49-50.

Op basis van literatuurgegevens worden drie Europese luisvliegen van vijf soorten spechten gemeld.

Phoridae (bochelvliegen)

Meßner, B., A. Popp & H. Fries, 1996. Buckelfliegen (Phoridae) und ihre Massenentwicklung in der Gräberfauna. - *Entomologische Nachrichten und Berichte* 40(2): 133-134.

Bespreking van de vondst van grote aantal pophuiden van Conicera tibialis Schmitz, 1925, in een oud graf en een korte bespreking van het voorkomen van die soort in graven en hoe de vliegen de lijken mogelijk zouden kunnen vinden en bereiken.

Triltsch, H., 1995. *Phalacrotophora fasciata* (Fallén) (Diptera: Phoridae) als Parasit der puppen von *Coccinella septempunctata* L. (Coleoptera: Coccinellidae). - *Studia Dipterologica* 2(1): 93-96.

Bij onderzoek aan lieveheersbeestjes bleek 5-20% van de poppen geparasiteerd door phoriden. De parasiet werd gedetermineerd als Phalacrotophora fasciata (Fallén, 1823), maar er zijn enkele andere soorten bekend die er erg op lijken. Eén daarvan zal komend jaar aan de hand van een Nederlands exemplaar worden beschreven.

Sciomyzidae (slakkendodende vliegen)

Foote, B.A., 1996. Biology and immature stages of snail-killing flies belonging to the genus *Tetanocera* (Insecta: Diptera: Sciomyzidae). II. Life histories of predators of snails of the family Succineidae. - *Annals of Carnegie Museum* 65(2): 153-166.

Vervolg op deel 1 [zie Vliegenmepper 5(1)]. Dit deel behandelt vier Nearctische soorten.

Rozkošný, R., 1995. World distribution of Sciomyzidae based on the list of species (Diptera). - *Studia Dipterologica* 2(2): 221-238.

Wereldlist van Sciomyzidae met het faunagebied waar ze in voor komen.

Stratiomyidae (wapenvliegen)

Haenni, J.-P., 1996. *Neopachygaster meromelaena* (Dufour, 1841), un Stratiomyidae (Diptera) nouveau pour la faune de Suisse. - *Bulletin Romand d'Entomologie* 14: 87-88.

Titel spreekt voor zich.

Syrphidae (zweefvliegen)

Ecologie en faunistiek

Deelman, A., 1996. Zeer late waarnemingen van zweefvliegen. - *Veelpoot* 7(2): 2-6.

Diverse zweefvlieg soorten tot zeer laat in november op klimop.

Dirickx, H.G., 1994. Atlas des Diptères syrphides de la région méditerranéenne. - *Studiedocumenten van het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen* 75: 4-317.

Deze voorlopige atlas is een poging de gepubliceerde gegevens van deze groep uit het gebied te verzamelen. Een overzicht wordt gegeven van het faunistische werk per land. In totaal werden ongeveer 730 soorten uit het gebied gemeld, maar er zijn twijfelachtige soorten bij. Elke soort wordt kort becommentarieerd en van 489 soorten wordt een kaart gegeven.

Dussaix, C., 1996. *Callicera spinolae* (Diptera, Syrphidae) reared in France. - *Dipterists Digest, Second Series* 3(1): 44.

Titel spreekt voor zich.

Duty, I., 1995. Zum Blütenbesuch von *Neoascia interrupta* (Mg., 1822) (Diptera, Syrphidae). - *Studia Dipterologica* 2(2): 172.

Deze soort werd om waterweegbree en moerasvergeet-mij-nietjes verzameld.

Hurkmans, W., & L. de Goffau, 1995. Het geslacht *Merodon* in Nederland: phytosanitaire, etholo-

gische, ecologische en sytematische aspecten (Diptera: Syrphidae). - *Entomologische Berichten, Amsterdam* 55(2): 21-29.

Löhr, P.-W., 1995. Die Schwebfliegen (Diptera, Syrphidae) eines Naturgartens im Vorderen Vogelsberg (Hessen) nach Malaisefallfängen. - *Studia Dipterologica* 2(2): 173-183.

Pellmann, H., 1996. Beobachtungen zur Schwebfliegenfauna (Dipt., Syrphidae) im Teufelsmoor bei Tessin (Mecklenburg-Vorpommern). - *Entomologische Nachrichten und Berichte* 40(1): 56-57.

Waarnemingen van zweefvliegen in een natuurgebied met een discussie over het voorkomen binnen en buiten het gebied en over de soortensamenstelling.

Stubbs, A.E., 1996. On the major peaks in hoverfly numbers during August 1991 at Peterborough. - *Dipterists Digest, Second Series* 2(1995): 82-84.

Verlagje van vrij simpel fenologisch onderzoek dat iedereen in feite uit kan voeren.

Wakkie, B., 1996. Wat en hoe over zweefvlieglarven. - *Agrion* 41(1): 12-15.

Algemeen stukje over zweefvlieglarven naar aanleiding van de recent verschenen Engelse determinergids Graham Rotheray.

Taxonomie

Claussen, C., P. Goeldlin de Tiefenau & J.A.W. Lucas, 1994. Zur Identität von *Pipizella heringii* (Zetterstedt) und *hispanica* Strobl, 1909 - mit einer Typenrevision der paläarktischen Arten der Gattung *Heringia* Rondani, 1856, sensu stricto (Diptera: Syrphidae). - *Mitteilungen der Schweizerischen Entomologischen Gesellschaft* 67: 309-326.

Goeldlin de Tiefenau, P., 1996. Sur plusieurs nouvelles espèces européennes de *Syrphus* (Diptera, Syrphidae) et clé des espèces paléarctiques du genre. - *Mitteilungen der Schweizerischen Entomologischen Gesellschaft* 69: 157-171.

Twee nieuwe soorten (uit Zweden en Zwitserland) en een nieuwe ondersoort (uit Zuid-Duitsland en Zwitserland). Daarnaast tabellen tot de mannetjes en wijfse van de Palaearctische soort. Voor de niet frankofielen onder ons wordt de tabel ook in het Engels gegeven.

Kassebeer, C.F., 1995. Revision der paläarktischen Arten der Gattung *Chrysosyrphus* Sedman, 1965 (Diptera, Syrphidae). - *Studia Dipterologica* 2(2): 283-295.

Revisie van dit genus uit de Chrysogastrini die ver-

spreid is in het koude deel van de gematigde zone in de Holarctis.

Maibach, A., & P. Goeldlin de Tiefenau, 1995. *Chrysogaster rondanii* sp. n. from Western and Central Europe (Diptera: Syrphidae). - *Mitteilungen der Schweizerischen Entomologischen Gesellschaft* 68: 459-464.

Een nieuwe soort Chrysogaster die nauw verwant is aan Chrysogaster virescens Loew, 1854. Het holotype van deze nieuwe soort komt uit Nederland dus het is tevens een aanwinst voor de Nederlandse fauna.

Vujic, A., & C. Claussen, 1994. *Cheilisia bracusii*, a new hoverfly from the mountains of Central and Southern Europe (Diptera: Syrphidae). - *Bonner Zoologische Beiträge* 45: 137-146.

Zoveelste nieuwe Cheilosia uit de Europese bergen. Dit keer een soort uit beukenbossen.

Tabanidae (dazen)

Hodge, P.J., & A. Grayson, 1996. *Haematopota subcylindrica* (Diptera, Tabanidae) new to Britain. - *Dipterists Digest, Second Series* 3(1): 36-37.

Titel spreekt voor zich.

Tephritidae (boorvliegen)

[Wakkie,] B., 1996. Een Citrusboorvlieg. - *Agrion* 41(1): 22.

Vondst van deze exoot binnenshuis.

Therevidae (viltvliegen)

Reichwein, J., & P. van der Wielen, 1996. *Pandivirilia eximia* Meigen, een nieuwe soort voor de Belgische fauna (Diptera: Therevidae). - *Phegea* 24(2): 91.

Titel spreekt voor zich, vindplaats in Hautes Fagnes.

Xylophagidae (houtvliegen)

White, R.A., & R.T. Franklin, 1996. Prey consumption by *Xylophagus cinctus* De Geer larvae (Diptera: Xylophagidae). - *Journal of the Kansas Entomological Society* 69(1): 97-99.

De larven van deze vlieg werden gevoerd met keverlarven en -poppen die verzameld werden van achter de schors van bomen waarop Xylophaguslarven werden aangetroffen. Het bleek dat de larven zelf ook slachtoffer werden van boktorlarven.

Errata vliegenmepper 5 (1), juli 1996.

Bij het toevoegen van de laatste soorten aan tabel 1 van het artikel over het vliegenweekend in de vorige Vliegenmepper (jrg 5 nr 1, juli 1996) zijn er wat kruisjes verschoven. Hierbij een gecorrigeerde versie van het onderste deel van deze tabel. Het totaal aantal zweefvliegensoort in het weekend was trouwens niet 48, maar 53.

soort	1952	'78/79	'96	bos
Cheilosa vernalis	v			
Rhingia campestris	g	x	x	
Ferdinanda cuprea			x	b
Chrysogaster hirtella			x	
Lejogaster metallina	g			
Lejogaster splendida	z			
Brachyopa testacea			x	b
Neosacia podagrica	g			
Eumerus strigatus	g		x	
Volucella bombylans		?		b
Volucella pellucens	*	x	x	b
Xylota segnis			x	b
Syrirta pipiens	aa	x	x	
Tropidia scita	g	x	x	
Helophilus hybridus		x		
Helophilus pendula	g	x	x	
Helophilus trivittata	g	x		
Anasimyia contracta			x	
Anasimyia lineata			x	
Anasimyia transfuga	z			
Parhelophilus frutetorum			x	b
Parhelophilus versicolor			x	
Eristalis abusivus		x		
Eristalis anthophorina		x		
Eristalis arbustorum	aa	x		
Eristalis horticola	*	x	x	
Eristalis intricaria	v	x	x	
Eristalis nemorum	v		x	b
Eristalis pertinax	z	x	x	
Eristalis picea			x	
Eristalis tenax	a		x	
Eristalinus sepulchralis	g	x	x	
Myathropa florea	a	x	x	b

Diptera-weekend 7-8-9 juni 1997

De kampplaats voor het dipteraweekend van volgend jaar is nú al bekend, dus schrijf het vast op in je agenda en hou 't vrij.

Kampeerboerderij "de Boschhoeve",
Bospad 2 te Soerendonk in Noord-Brabant

Op de grens zowat met Nederlands en Belgisch Limburg ligt deze comfortabele kampeerboerderij, op een steenworp afstand van niet alleen veel, maar ook zeer gewaardeerde natuurgebieden. Om maar te noemen: Cranendonck, Leenderbos, Strabrechtse Hei, Weerter- en Budeler Bergen, Budel-Dorplein, Stramprooier Broek, etc.

We zitten in een zijbeuk van de manege, alwaar ± 20 bedden aanwezig zijn. Er is ook zitgelegenheid, er zijn potten, pannen en bestek, wc + waslokaal.

Meer info komt in een aparte aankondiging.

André van Eck

Wijzigingen bij ledenlijst:

verbeteringen:

Jaap van der Linden nr 18, tel 073-5516335

David Tempelman nr 53-III, 020-6686137

Verhuisd

Robert Ketelaar, Havezatelaan 237, 7414 GK Deventer, 0570 - 616311

John Reichwein, Oltmansstraat 25, 3532 GS Utrecht, 030-2931132

Liekele Sijstermans, Buiksloterbeek 98, 1034 XE Amsterdam, 020-6321114

Pierre van der Wielen, Rosmolen 67, 1703 NE Heerhugowaard 072-5723113

Nieuwe leden

Dieter Doczal, Hansjakobstrasse 7, D-76316 Malsch, DUITSLAND, Interesse: Syrphidae

COLOFON

Vliegenmepper, jaargang 5 nr 2

De Vliegenmepper is het halfjaarlijks verschijnend contactblad van de Sectie Diptera van de Nederlandse Entomologische Vereniging.

De sectie heeft als doel het bevorderen van de studie van de Diptera in het Nederlandse taalgebied. Hierin vervult de Vliegenmepper een belangrijke functie.

Iedereen, ook niet-NEV-leden, kan lid worden van de sectie door 10 gulden over te maken op giro 5621403 t.n.v. Penningmeester Sectie Diptera te Voorschoten, onder vermelding van lidmaatschap Sectie Diptera. Alle leden krijgen de Vliegenmepper toegestuurd.

Het bestuur van de sectie ziet er als volgt uit:

Voorzitter: Aat Barendregt, Koninginnelaan 9, 3781 GK Voorthuizen (0342-471451)

Secretaris: Theo Zeegers, Weegschaalstraat 207, 7521 CH Enschede (053-4335284)

Penningmeester: Paul Beuk, Dillestraat 15, 2034 MN Haarlem (023-5332780)

Bijeenkomsten: Mark van Veen, Couwenhoven 42-27, 3703 ED Zeist (030-6962687)

Redactie: Jaap van der Linden, Willem Alexanderplein 18, 5271 AR St. Michielsgestel (073-5516335)

Wouter van Steenis, Treubstraat 27, 6702 BA Wageningen (0317-425951)

Redactieadres: zie Jaap van der Linden

Van de penningmeester

Bij het begin van een nieuw jaar hoort ook weer opnieuw betalen van de contributie. Overmaken contributie op giro 5621403 t.n.v. Penningmeester Sectie Diptera te Voorschoten o.v.v. het jaar/de jaren waarvoor de contributie betaald wordt.

Paul Beuk
Dillelaan 15
2034 MN Haarlem
023 - 5332780

BETAAL CONTRIBUTIE 1997